

„Békesség e háznak és minden lakójának!” - mondja a pap, amikor belép a házba. A szentelt vízzel meghinti és megtömjénezi a helyiségeket, majd az ajtó fölé írja: 20+G+M+B+02 vagy 20+C+M+B+02.

A számok nem igényelnek magyarázatot. Az idén Krisztus születése után a 2002. évet írjuk (*ismételten emlékeztetünk: a cikk 2002 első napjaiban jelent meg - a szerk*). A C, M, B betűk a latin köszöntésre utalnak: Christus Mansionem Benedicat, azaz Krisztus áldja meg e hajlékot! A C betű emlékeztet a G-re, így a népies szófejtés a legendás háromkirályok - Gáspár, Menyhért, Boldizsár - nevével magyarázta a rövidítést.

A házszenelési szertartást bevezető ének is felidézi a napkeleti bölcsek, mágusok alakját. „Keletről bölcsek jöttek Betlehembe az Úr imadására...”

Az újabb ének és a könyörgések szövege szintén megerősíti a bibliai történetet, és kifejezi az örömet: család hajléka a házszenelés révén elnyerte az Isten áldását. Ilyenkor együtt örvendezhetünk a három királlyal, akik a csillag fényét követve eljutottak a kis Jézushoz. Ilyenkor megköszönhetjük Istenünknek, hogy a csillag vezetésével megmutatta, kinyilatkoztatta egyszülött fiát népének, nekünk... Ilyenkor könyöröghetünk, könyörögjünk házunkért, családukért!

„Uruk, mindenható Istenünk: áldd meg ezt a hajlékot. Legyen benne egészség, tisztaság, erények diadala, alázat, jóság, szelídség, a törvény teljessége és az Atya, a Fiú és a Szentlélek iránti hálaadás. Maradjon ez az áldás ezen a házon és a benne lakókon.”

Ha valamilyen ok miatt nem jut el a pap a hajlékunkba, ha nem végezheti el a házszenelést, akkor mi magunk kezdjük el az imát, kérjük Isten segítségét, áldását a házra, és éljünk úgy, hogy legyen benne alázat, jóság, szelídség, hála...

F.Gy.

Armenia Magyarórmény időszaki szemle

A gyergyói táj festője KARÁCSONY JÁNOS (1899-1974)

Táj és lélek kötelékében közelíthető meg a szülőföldjéhez mindvégig hűséges Karácsony János pályája. A róla szóló írások, újra és újra visszatérően „Gyergyó festőjeként” emlegetik őt. Pejoratívnak a múlt időben érezzük a reá tapadt jelzót, holott az, helyhez és korhoz kötött, csupán az őszinte valóságot tárta föl: egy festő létformáját.

Kétségtelen, „a remete művészek” közül való volt Karácsony János. Nem egyedül, nem is kevesen abban a korban. Ha kezdetben lázadozott is a magány ellen, később megnyugvással a maga egyedül lehetséges életvitelének tekintette azt. A szőlőlugasos udvarból nyíló csendes ház, tele képekkel, a kisváros, ahonnan legfennebb egy-egy kiállítás idejére mozdult ki, a hegyekkel elhatárolt táj alakította környezetét, és már csak belső hangokra figyelő művészetét.

Festészetének értéke éppen ebben a tájjal, a szülőhellyel való azonosulásban áll, annak ellenére, hogy sorstalan magányossága nyilvánvaló veszélyeket rejtett. Képpalkotása egyenetlen, felívelő és hanyatló szakaszokkal váltakozik.

Karácsony János 1899. július 27-én született Gyergyószentmiklóson. Az erdélyi örmény családnak mind Gyergyóban, mind Szamosújváron voltak módos és szegényebb, egymással valamilyen fokon rokonságban állott tagjai. Az ő családja az utóbbiak közé tartozott, már csak az apa hét testvére révén is. A Karácsony vagy Karátson mint vezeté-, de keresztnév is igen gyakori a magyarórmények között. Eredetileg, szó szerinti fordításban, az örmény Snorkjából lett a szent ünnepre utaló Karácsony.

A későbbi festő családi körülményeiről (apja mészáros volt) csak kevés adat tárul fel. Gimnáziumi éveit, mint árvaintézeti növendék, Szamosújváron végezte. Egész fiatalon mozgósították, s a háború vége felé (az I. Világháborúról van szó - a szerk.) olasz fogságba esett. Onnan hazakerülve a megélhetés gondjai szakadtak reá. Jó sokáig csak álom és ábránd maradt számára a festőpálya. Kerek tíz esztendeig erdőkitermeléseken dolgozik, illetve fűrészgyári alkalmazott, faátvevő tisztviselő lesz. Csak 1931-re gyűl össze annyi pénze, hogy dédelgetett tervét valóra váltva, azon nyáron a nagybányai festőiskolába iratkozassék be. A kolónia szabadiskolájában Thorma János már nem tanít, a korrektúrákat felváltva Mikola András és Krizsán János végzi. Ez az a nevezetes esztendő, amikor a fiatalok lázadása (többüket kizárták az iskolából) szemléletváltást követel hagyományáiban a megfáradt nagybányai festészetben. A fiatal generáció figyel fel új hangokra. A gazdasági válság nyomorában a társadalmi kérdésekre nyitott művészet lesz a fiatalok számára a példa. A nagybányai névsorok csak ebben az 1931-es évben jelzik Karácsony János nevét a szabadiskola rendes növendékei között, de ekkor kapcsolatba kerül a lázadó fiatalok egész táborával. Növendéktársai között van Kunovits András, Agrikola Lídia, Katz Márton, Csizér Lilla, Káhán Sára, Pittner Olivér, Matolay László. A csoport tagjai a Nagybányára akkoriban elérkező avantgárd művészet szellemében kívánnak dolgozni.

Amint teheti, vissza-visszatér a művésztelepre. Előbb Bitay Árpád (1903-1935) műtermében otthonoskodik, akitől mesterségi szinten nagyon sokat tanul. 1937-ben azután megismerkedik Ziffer Sándorral (1880-1962), akinél megint összekerül az otthonában megforduló fiatalokkal. Ziffer, a kolóniának Hollósy óta legszuggesztívebb művészpédagógusa, szívesen fogadja, korrigálja, tanácsokkal látja el. A mester megtisztelő barátsága s vele szemben tanúsított jóindulata életre elkísérő élménye marad.

Otthon, Gyergyószentmiklóson ekkoriban jut el az első jelentkezéshez. Termékeny nekibuzdulására jellemző, hogy 1935. március 20-31-e között ötven munkájával jelentkezik a Bogdán István-féle ház üzlethelyiségében. A kiállításon tájképeket, kompozíciós témájú festményeket, továbbá szén- és tusrajzokat mutatott be. Tárlatának bevallott célja az, hogy az eladásokból további tanulmányait fedezze.

A megmérettetést és a baráti kapcsolatok elmélyítését tekintve fontosabb volt részvétele a fiatal nagybányai művészek 1938-as csoportkiállításán. Ezen a tárlaton, melyet az év december végén szerveztek a nagybányai Szent József Otthonban, az eszmeközösség alapján kerültek ismét össze a fiatalok. Festményekkel, grafikai művekkel jelentkezett Agrikola Lídia, Katz Márton, Kazár László, Karácsony János és szobrokkal (21 munkájával!) Szervátiusz Jenő. Itt kezdődik az átmenetileg Nagybányán élő, majd Csíkban, Gyergyóban dolgozó Szervátiusz és Karácsony János ismeretsége és baráti kapcsolata. A festő elégtétele volt, hogy a kolónián készült vagy otthonról magával hozott tájképeit (Gyilkos-tó) a kiállítás méltatói már észreveszik. „Összefoglaló ereje figyelemre méltó” - olvasható egy kritikai beszámolóban. Ettől kezdve már számoltak vele: munkáiból beválogattak az erdélyi művészeknek a budapesti Nemzeti Szalonban 1938-39 telén szervezett tárlatára, ugyanott a Műbarát 1941-es erdélyi csoport kiállítására, s ez utóbbi év őszén a nagybányai és szatmári festők közös jelentkezésére Szatmárnémetiben.

A Műbarát 1941-es VIII. csoportkiállítását Basilides Barna, az intézmény művészeti igazgatója szervezte, s azon az erdélyi művészet elmúlt húsz évéről kívántak átfogó képet nyújtani. A katalógus tanúsága szerint Karácsony Jánosnak a tárlatra három akvarelljét válogatták be (Havasi köd, Gyimesi vasúti sorompónál, Bedőlő fuvar). E kiállítási sikerekben annak is része volt, hogy a festő a kolónián élénkebb, mozgalmasabb művészeti életbe kapcsolódhatott be. Egyik levelében így ír ezekről az évekről: „1941 tavaszán felköltöztem Bányára. Úgy kellett nekem a festészet, mint a levegő, nem tudtam élni nélküle, pedig jó pénzes állásokat hagytam ott miatta. (Rokonság rosszallása és szemrehányása kísérték utamon, tehát segítségre számítanom nem lehetett.)

Elváltam a feleségetől, aki szintén művésznövendék volt. Gyomorbajjal, lelki kínok között költöztem be Katz Márton és Agricola Lídia műtermébe lakónak, nekik sem volt többjük, mint nekem." Újra jelentkezett Ziffernél, aki már mint régi ismerősét-tanítványát fogadta. A szabadiskola közben újraalakult, Mikola és Krizsán korrigáltak benne. Fentebb idézett levelében Karácsony elmondja, hogy néhányan, az „öregek" közül - magát is közéjük számítva - bejártak az iskolába egy-egy akt tanulmányra, meg esti akt rajzra, a szokásos skiccre.

A székelységből érkezett festővel nemcsak nagybányai kiállításokon számoltak, hanem mint ígéretes tehetséget, bevásáztották a Barabás Miklós Céh-be, az erdélyi magyar képzőművészek egyesületébe is. Erre a céh 1941-es szervezeti újjáalakulásakor került sor. Ettől kezdve Karácsony János részt vett a céh valamennyi kiállításán: Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Szászrégenben, s végül már a német megszállás idején, Budapesten.

A festő nagybányai korszakát zárta le katonai behívója. 1942 és 1944 között Gyimesen teljesített szolgálatot, miközben ott is lehetősége nyílt a művészi munkálkodásra. Több festménye, melyet a Barabás Miklós Céh tárlataira küldött be (Gyimesbükki táj, Tatros völgye, Kilátás a Csángótelepre), már ebből a korszakból való.

Ahogy az orosz csapatok átözönljenek a Kárpátok hágóin, átvonul a front az erdélyi részekben, a festő hazatér szülőföldjére. Elfogadja a fölkínált állást, 1945-59 között rajztanár lesz Gyergyószentmiklóson. Letelepődése végleges, otthonról már inkább csak egy-egy kiállítás idejére mozdul ki. 1946-ban újranősült: felesége, Szenkovits Mária (1908-1977) a családi környezet meghittségében biztosít számára zavartalan munkát.

Pályája ettől kezdve eseménytelenné válik. Visszavonultsága elszigeteltségével párosul. Kiállításai vagy közös tárlatokra beküldött képeivel nem jut messzebbre Marosvásárhelynél, Csíkszeredánál, néhány székely városnál. Sokáig csak egykori ismerői, pályatársai tartják számon, hogy él egy festő a havasok tövében, gyergyói remeteségében.

Murádin Jenő

ARMENIA Magyarörmény időszaki szemle 2003.1-es és 2-es számából

Vas István

Folytassuk

Folytassuk csak azért is
Találunk még vigaszra
Hány szeretet szikrázik
Hány hű gyertyácska hamvad
A tülevelű ágak
Között karácsonyolva
Hány gyertya csillagszóró
Utolsó lobbanását
Figyeltük évek óta
Mind fénylik a szemedben
Mert holtak közt az élőt
Hiábavaló keresni
A szeretet az út és út
Az élet az igazság
